

**TA'LIM-TARBIYA TIZIMI JAMIYAT MA'NAVIY HAYOTIDA
TUTGAN O'RNI**

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy fanlar kafedrası o'qituvchisi

Ochilov Abrorxon Qiyom o'g'li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

1-24-guruh psixologiya talabasi

Shodiyeva Zuhra Umid qizi

Annotsiya: *Har bir jamiyatning taraqqiyoti, avvalo, uning a'zolarining bilim darajasi va ma'naviy-axloqiy kamolotiga bog'liqdir. Shu boisdan ham ta'lim-tarbiya tizimi har qanday davlatning asosiy ustunlaridan biri sanaladi. O'zbekistonda ham bu soha ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida rivojlantirilib kelinmoqda. Ayniqsa, ma'naviy hayotni boyitishda ta'lim va tarbiyaning o'rni beqiyosdir.*

Kalit so'z: *Ustuvor yo'nslishlar, ma'naviy axloqiy kamolat, vatan parvarlik, tafakkur, shaxs va jamiyat, halollik, ijtimoy jarayonlar, qadriyatlar*

Аннотация: *Развитие любого общества зависит, прежде всего, от уровня образованности и духовно-нравственной зрелости его членов. Именно поэтому система образования считается одним из главных столпов любого государства. Данная отрасль также развивается как одно из приоритетных направлений в Узбекистане. Роль образования и воспитания неоценима, особенно в обогащении духовной жизни.*

Ключевые слова: *Приоритетные направления, духовно-нравственная зрелость, патриотизм, мышление, личность и общество, честность, социальные процессы, ценности*

Abstract: *The development of any society primarily depends on the educational level, intellectual capacity, and moral-ethical maturity of its members. These qualities are directly shaped through the system of education and upbringing. Therefore, education and upbringing are considered fundamental pillars of every state. The*

Republic of Uzbekistan has also identified education and upbringing as strategic directions for societal development, and this sphere is continuously being improved. Especially in enriching the spiritual life of the people, the role of education and upbringing is recognized as being of paramount importance.

Keywords: *Priority directions, spiritual and moral maturity, patriotism, thinking, individual and society, honesty, social processes, values*

Asosiy qism

1. Ta'lim – ilmiy asos va tafakkur manbai Bugungi zamonaviy jamiyatda har bir insonning fikrlash doirasi, hayotga munosabati va kelajakka ishonchi uning olgan ta'limiga bog'liq. Ta'lim jarayoni nafaqat bilim berish, balki inson tafakkurini shakllantirish, ularni yangicha fikrlashga, ijtimoiy jarayonlarda faol ishtirok etishga tayyorlash vositasidir. Shu jihatdan ta'lim jamiyat ma'naviy hayotining harakatlantiruvchi kuchi sifatida namoyon bo'ladi.

2. Tarbiya – axloqiy qadriyatlar negizi Agar ta'lim inson ongini yuksaltirsa, tarbiya uning qalbini poklaydi. Oilada, maktabda va umuman jamiyatda olib boriladigan tarbiya ishlari yosh avlodni halollik, odob, vatanparvarlik, insof, hurmat kabi qadriyatlarga yo'naltiradi. Ma'naviyat va axloqiy tarbiyani chuqur singdirgan shaxs esa jamiyatning sog'lom a'zosiga aylanadi.

3. Ma'naviy hayot va ta'lim-tarbiyaning o'zaro aloqasi Jamiyatda yuqori darajadagi ma'naviyatga erishish uchun ta'lim va tarbiya uzviy bir-biriga bog'langan bo'lishi shart. Har qanday rivojlanish jarayoni avvalo, inson salohiyatiga tayanadi. Inson esa – bu bilim va tarbiyaning mahsuli. Shu sababli, maktabdan tortib oliy ta'limgacha bo'lgan bosqichlarda nafaqat mutaxassis tayyorlash, balki yuksak ma'naviyatli, mustaqil fikrlovchi, sog'lom e'tiqodli shaxsni shakllantirish ustuvor vazifalardan sanaladi.

4. O'zbekistonda so'nggi islohotlar. So'nggi yillarda O'zbekistonda ta'lim-tarbiya tizimining sifat jihatidan rivojlanishiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Maktabgacha ta'lim, umumiy o'rta ta'lim, kasb-hunar ta'limi va oliy ta'limda yangicha yondashuvlar tatbiq etilmoqda. Prezidentimiz tomonidan ilgari

surilgan “Yangi O‘zbekiston – yuksak ma’naviyatli jamiyat” g‘oyasi aynan shu tizim orqali hayotga tatbiq etilmoqda.

Ta’lim va tarbiya har qanday jamiyatning taraqqiyotini ta’minlovchi asosiy omillardan biri sanaladi. Ayniqsa, ma’naviy hayot sohasida ta’lim-tarbiya tizimi beqiyos ahamiyatga ega. Insonda ma’naviyat, axloqiy qarashlar, ijtimoiy mas’uliyat va vatanparvarlik tuyg‘ulari shakllanishida aynan ta’lim-tarbiya muhim rol o‘ynaydi.

Ma’lumki, jamiyatda axloqiy-me’yoriy tizimlar, qadriyatlar, an’analar va urf-odatlar ta’lim va tarbiya jarayonida avloddan-avlodga o‘tib keladi. Shuning uchun ham ta’lim-tarbiya tizimi faqat bilim berish yoki kasb o‘rgatish bilan cheklanmaydi, balki shaxsning ma’naviy qiyofasini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Bu holat O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan islohotlarda ham o‘z ifodasini topmoqda. Jumladan, Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan "Yangi O‘zbekiston – yangi ma’naviyat" tamoyili ham aynan ta’lim-tarbiya tizimini ma’naviy uyg‘onishning asosi sifatida ko‘rishga asos bo‘lmoqda.

Bugungi kunda ta’lim muassasalarida nafaqat dars jarayonlarida, balki sinfdan tashqari ishlarda ham yosh avlodning ma’naviy kamolotiga alohida e’tibor qaratilmoqda. O‘quvchilar va talabalar o‘rtasida kitobxonlikni targ‘ib qilish, milliy g‘oya asosida tarbiya berish, tarixiy shaxslar merosini o‘rganish, ma’naviy-ma’rifiy tadbirlarni tashkil qilish orqali yoshlar ongiga yuksak maqsadlar singdirilmoqda.

Ta’lim va tarbiya tizimi orqali ma’naviy yetuk, mustaqil fikrlaydigan, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat bilan qaraydigan avlodni tarbiyalash mumkin. Shu ma’noda aytish mumkinki, ta’lim-tarbiya tizimi jamiyat ma’naviy hayotining tayanch ustunidir. U holda bu tizim faollashsa, jamiyatda ma’naviy yetuklik, axloqiy poklik va fuqarolik pozitsiyasi kuchayadi; aksincha, e’tiborsizlik bo‘lsa, jaholat, befarqlik va madaniyatsizlik kuchayadi.

Yana bir muhim jihat shundaki, o‘zlikni anglash, milliy g‘urur va vatanparvarlik tuyg‘ulari aynan ta’lim-tarbiya jarayonida shakllanadi. Bu jarayonlar orqali yoshlar ajdodlar merosi, milliy urf-odatlar, madaniyat va tarixiy xotira haqida chuqurroq ma’lumotga ega bo‘ladilar. Natijada, ular ma’naviy immunitetga ega, mustahkam hayotiy pozitsiyaga ega insonlar sifatida voyaga yetadilar.

Shunday qilib, ta'lim va tarbiya tizimi jamiyatda nafaqat bilim va kasb egalari yetishtirish, balki yuksak ma'naviy dunyoga ega, barkamol avlodni shakllantirishda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Bu esa, o'z navbatida, jamiyatning barqarorligi, taraqqiyoti va mustahkam ijtimoiy birligi garovidir.

Xulosa

Bugungi kunda jamiyatda yuz berayotgan o'zgarishlar, texnologiyalar rivoji, axborot oqimining kuchayishi insoniyat oldiga yangi-yangi vazifalarni qo'yayotgani hech kimga sir emas. Ayniqsa, yoshlar ongini to'g'ri shakllantirish, ularni yuksak ma'naviyat egasi qilib tarbiyalash borgan sari dolzarb masalaga aylanmoqda. Shu nuqtai nazardan qaraganda, ta'lim va tarbiya tizimi jamiyat ma'naviy hayotining yuragi desak, adashmagan bo'lamiz. Chunki inson avvalo oila, bog'cha, maktab va oliy ta'lim orqali hayotni o'rganadi, o'z qarashlarini shakllantiradi, jamiyatda o'z o'rnini topishga harakat qiladi. Bu jarayonda unga berilgan bilim, berilgan tarbiya, ko'rsatilgan e'tibor va muhit juda katta rol o'ynaydi. Yaxshi o'qituvchi, dono tarbiyachi yoki mehribon ota-ona – bular barchasi yosh avlod qalbiga yaxshilik urug'ini qadashga xizmat qiladi. Ta'limsiz inson – yo'qsil, tarbiyasiz inson – xavfli. Bilim bo'lmasa, taraqqiyot bo'lmaydi, tarbiya bo'lmasa, insoniylik yo'qoladi. Bu hayot haqiqatini har bir jamiyat, har bir xalq chuqur anglab yetmog'i kerak. Shu bois ham rivojlangan davlatlar eng avvalo ta'lim va tarbiyaga sarmoya kiritadi, eng yaxshi kuchlarini o'qituvchilikka jalb qiladi, yoshlar kelajagini ustuvor vazifa deb biladi. O'zbek xalqining asrlik qadriyatlari, dinu diyonati, odobu axloqi, hurmat va iffatga asoslangan tarbiyasi beqiyos boylikdir. Bu boylikni asrash va kelajak avlodga yetkazish – zamonaviy ta'lim-tarbiya tizimi zimmasidagi eng muhim vazifadir. Kitob o'qigan, ilmga chanqoq, ota-onasini hurmat qiladigan, xalqini sevadigan, yurtga fidoyi yoshlarni tarbiyalash – bu bizning kelajagimiz uchun eng katta sarmoyadir. Shunday ekan, bugungi kunda har bir oila, har bir maktab, har bir jamiyat a'zosi ta'lim va tarbiya masalasiga jiddiy yondashmog'i shart. Chunki yoshlar qanday bo'lsa, ertangi kun shunday bo'ladi. Agar biz ma'naviyatli, bilimli, iymonli, vatanparvar avlodni yetishtirsak, yurtimizni hech qanday kuch egib qo'ya olmaydi. Ammo agar bu ishda loqaydlik, e'tiborsizlik bo'lsa, unda kelajakni yo'qotish xavfi tug'iladi. Xulosa shuki, ta'lim va tarbiya – bu oddiy

darslar, kitoblar, sinflar emas. Bu – jamiyatni boshqaruvchi eng katta kuch, xalqning kelajagini belgilovchi muhim mezon. Uning qanday bo‘lishi – bizning bugungi munosabatimizga bog‘liq

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent: Adolat, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” haqidagi nutqlari va rasmiy chiqishlari. // www.president.uz
3. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
4. Jo‘rayev M., Omonov N. Pedagogika asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
5. Rajabov T. Ma’naviyat asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2019.
6. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti. Ma’naviyat va ma’rifat asoslari. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: TDTTU nashriyoti, 2021.
7. G‘ofurov Q. Ta’lim va tarbiya – jamiyat taraqqiyotining asosi. // Ma’naviyat jurnali, 2023, №2. – B. 15–21.
8. Xolbo‘tayev A. Oila va ta’lim uyg‘unligi. – Samarqand: Zarafshon, 2020.
9. Yusupov Sh. O‘zbekiston yoshlarining ma’naviy tarbiyasi muammolari. – Toshkent: Ijtimoiy fikr, 2021.
10. Mahmudov B. Yoshlar va ma’naviyat. – Toshkent: Ma’rifat, 2017.